Pevare Bloavezh — Niv. 167 Priz : 4 real 2 Ebrel 1944

ARVOR

Koumanant-bloaz : 50 lur —
SKRIVEREZH HA MEREREZH
G. BERTHOU, 72, Str. Oberthür, Roazhon (K.R.P. 492-96, Roazhon)

KAZETENN SIZHUNIEK

N'ANKOUNAC'HAIT KET kas C'HWEC'H REALAD timbroù pep gwech ma fell deoc'h kemmañ ho chomlec'h.

Pa gouezh al labourer e-kreiz an erv boulc'het aboan, d'ar re a chom bev eo da gregiñ en arar.

AMAN ROAZHON-BREIZH !..

EVIT KAOUT EO RET GOULENN

Bemdez e ro skingomz vrezhon ROAZHON-BREIZH abadennoù war 288 metr hirder... e-pad ur c'hard eur!

Gwelloc'h eo eget ar pezh hor boa a-raok ar brezel evel just, peogwir n'hor boa neuze skingomz ebet. Bennozh Doue d'ar re a dleomp se dezho. Koulskoude, bremañ ma lavarer dreholl ez eo ret digreizenniñ, e vije bet mat marteze peurechuiñ digreizennidigezh ar skingomz.

Lizheroù a resevomp e-leizh digant selaouerien ha perc'henned ardivinkoù skingomz. An holl anezho a lavar o fijadur da zegemer abadennoù skingomz e brezhoneg ha diwar-benn Breizh, pe da c'houzout ez eus seurt abadennoù. Ar bi[illegible]adur-se n'eo ket digemmesk koulsk[illegible]de.

Petra a vez reb[illegible]et da ROAZHON-BREIZH gant an[illegible] ?

NE VEZ KET KLEVET AN ABADENNOU pe klevet fall e vezont en tu all da zepartamant Ill-ha-Gwilen.

AN EURIOU N'INT KET AES. Da 7 eur goude lein, an dud a labour n'int ket distroet d'ar gêr peurliesañ. Ouzhpenn-se, 7 eur diouzh an eur nevez ne ra nemet 5 eur diouzh an eur gozh, ha da 5 eur goude kreisteiz, n'emañ ket ar gouerion er gêr kennebeut.

RE VERR EO. Keñveriañ a reer an abadennoù 15 munut evit ar Vrezhoned gant re ar postoù all (Pariz, Toulouz, Marseilh, Lill, h. a...) a ya en-dro e-pad an deiz. Soñjal a reer : « Amañ ivez e vez graet goap eus ar Vrezhoned. »

N'EUS KET A-WALC'H A ABADENNOU. Evit al labourerion douar vrezhon, un abadenn 15 munut bep sizhun; evit an dud a vor, ar besketaerien vrezhon, 15 munut... bep eil sizhun, pe bep trede. Memes tra evit ar peurrest...

KALZ A DRAOU A RA DIOUER. Biskoazh ne gomzer ouzh ar republi vrezhon na kennebeut ouzh ar Vrezhoned en harlu. D'ar sadorn (gouestlet d'ar vrezhonegerien) e vez graet ur gentel vrezhonek evit ar c'hallegerien; evit ar vrezhonegerien avat, kentelweliaat ebet. N'eo nemet dre zegouezh e vez komzet eus istor pe zouaroniezh hor bro; menozioù ar Vrezhoned war bep tra ne vez ket graet meneg anezho zoken.

TAMM KELOU EBET E ROAZHON-BREIZH. Tamm diskleriadur ebet biskoazh war al lezennoù nevez, war ar Ravitailhamant, war an traou omp sañset gouzout, ni peizanted, micherourion, artizaned, perc'henned pe besketaerion pe all. Koulskoude, diouer a zo a ziskleriadurioù pa 'z omp sañset gouzout ur bern lezennoù ha reolennou a bep seurt, luziet kenañ, ha dreistholl bremañ pa ne vez ket kavet a gazetennoù ken.

An holl draoù-se a lak hor c'henskriverien da grediñ e kemerer ar Vrezhoned, e-keñver ar skingomz ivez, evit SELAOUERIEN A NETRA ha re zister evit ma vefe pledet gant o ezhommoù hag o c'hoantoù.

Ret eo dimp lavarout d'hor c'henvroiz ez eus traoù, stag ouzh an ardivinkoù pe ouzh an darvoudoù, hag a harz seveniñ o holl c'hoantoù. Kalz a draoù a c'hallfe bezañ gwelłaet, avat; ret eo d'ar Vrezhoned lavarout hag adlavarout diehan ar pezh a fell dezho.

EVEL SELAOUERIEN E TLEOMP KLEMM. Tailhoù a baeomp evit hon ardivinkoù radio, ar gwir hon eus neuze kaout abadennoù hervez hon ezhommoù hag hor c'hoant.

(Kendalc'h paj. 2)

Selaouit 'ta !

⊛ *Embannet eo bet gant Ti « Skridoù-Breizh », eus Brest romant fentus Jakez Riou, « An Ti Satanezet ». Labour c'hoarzhin d'al lennerien gant Lom ha Job, an daou « istrogell » ! Skeudennet eo bet al levr eus ar c'henlañ gant an arzour brestat, Per Péron.*

⊛ *E Ti « Skridoù-Breizh » adarre, e kavomp « Kontadennoù a Vro-Skos », lakaet e brezhoneg gant Roparz Hemon, ha skeudennet puilh hag en un doare plijus meurbet gant Joel G. Philippon.*

⊛ *E Ti « Skridoù-Breizh », adarre, — ha gwell-a-se ! — levr kentañ ar « C'hoariva brezhonek », gant « Pemp Pezh-C'hoari Berr », dibabet evit o zalvoudegezh hag aes da zisplegañ. Setu ar roll anezho : « An Div Zremm » gant Langleiz; « E-tal ar Poull » gant Y.-V. Perrot; « An Dakenn Dour », gant Jarl Priel; « Fostus, an Doktor Daonet », gant Roparz Hemon; « Torfed ar Frer Juniper », gant H. Gheon (troet gant Jakez Riou).*

⊛ *Deut eo er-maez eus gwask « Ti-Moulerezh Kreiz-Kêr », Roazhon, an danevell gaer arabiat « Sindbad ar Martolod », lakaet e brezhoneg gant Roparz Hemon, ha skeudennet gant Z. Haas.*

(Kendalc'h ar baj. 2)

Frañsez DEBAUVAIS

Frañsez Debauvais a zo aet da anaon, an 21 a viz meurzh 1944, en ur c'hlañvdi, e-kichen Kolmar,

Frañsez DEBAUVAIS

en Alzas, lec'h e oa aet da glask ar pare d'e skevent. Ganet e Roazhon, an 31 a viz genver 1903, n'oa oadet eta nemet a 41 bloaz.

Re vras eo bet levezon, e-pad ugent bloaz, re daer eo bet labour unan eus pennañ ha gredusañ paotred a-raok ar gazetenn « Breiz Atao » hag ar mennadoù politikel anavezet dindan an anv-se, evit ma ne vo ket barnet disheñvel, gant ar Vrezhoned o-unan, ar Breizhad a zo e nevez-tremen.

Diwezhatoc'h, pa vo habaskaet ar speredoù, pa ouezint gwelloc'h an doareoù, ha pa vo didouellet an dud a youl-vat, — rak n'eus netra d'ober gant ar re all ! — e vo lakaet ar gwir gantañ, e vo anzavet e ouestlas e vuhez, e wastas e yec'hed, e kollas e vrud — e sell un darn eus e genvroiz — evit silvidigezh ene Breizh, frankizioù Breizh, evit ma vevo Breizhiz ur vuhez klokoc'h, yac'hoc'h, ledanoc'h, dindan lagad an heol.

Evit ar pred, goulenn re e vefe. Na petra 'ta ! Bezañ digomprenet, daoust ha n'eo ket planedenn an dud uhel ?

Darbarer apotiker e oa e dad, marc'hadourez dantelezh e vamm. Gallet en dije, evel kel lies a Vretoned, kas da vat e studioù, bezañ kenwerzhour, pe den-e-karg, pe bolitiker diouzh mod Paris. Pinvidikaat en dije gallet ober, ha bevañ eurus, dianav, gant e aperitiv da greisteiz hag a-raok koan. Tamall ebet, na rebech ne vije bet graet dezhañ. Er c'hontrol.

Er c'hontrol, avat, dibabet en doa an hent strizh ha poanius, a gaver er penn anezhañ, ar peurliesañ, an dismegañs hag ar verzherinti. Galvet e oa bet evit hejañ leziregezh e genvroiz, ha santet en doa ouzh e c'halv. Marv eo, diskaret diwar re labourat. Doue da reiñ dezhañ peoc'h E Varadoz, ha d'e genvroiz da stouiñ war e vez gant doujañs ! Rak un dra ne vo ket nac'het outañ gant an holl : un den seun e oa, ken e oa. Va zesteni a c'hellan reiñ, rak mignoned e oamp abaoe tremen 25 bloaz.

■

Ne lavarin ket ne veze morse ganeomp kaoz politikerezh. Ar pezh a zo sur, avat, peadra her boa uzañ teod hon daou war un danvez fonnus, ha ne daemp morse skuizh gantañ : ar brezhoneg.

(Kendalc'h paj. 2)

FURNEZ AR GEIZH HAG AR MICHEROUR

Milinerien, kemenerien marichaled, h. a...

Aon em eus e vefec'h aet skuizh, micherourien hag artizaned Breizh-Izel, o lenn bep an amzer war *Arvor* prezegennoù brezhoneg Kardeur ar Micherioù skignet gant Roazhon-Breizh. Abalamour da betra ? emezoc'h. — Met... o vezañ ma n'eus anezho peurliesañ nemet divizoù sirius, diwar-benn al lezennoù, an deskadurezh-vicher, hag all. Kement ha ken bihan ma'm eus lakaet em soñj komz deoc'h hiziv eus... furnez ar geizh.

« — Ola, Jakou », eme Vaivon gozh ar gannerez, en ur lakaat ur friad butun ('vez ket ken bemdez, hañ, Maivon ?), « Sed amañ unan 'vat, hag a zo 'vont da gas ac'hanomp pell diouzh kaoz an artizaned, ar wech-mañ ! Furnez ar geiz ! furnez ar geizh ? petore prezegenn an diaoul e vo klevet ganimp bremazonn ? »

« — Gortozit ! gortozit ! moereb Maivon, m'hen goar. *Merenn hir ha prezegenn verr A blij d'an dud dibreder;* ne vin ket pell eta ! Ha pa vo echu ganin, e c'helloc'h bezañ laouen... evel ar c'harrer :

(Kendalc'h paj. 3)

Enez Iwerzhon hag ar brezel

Feson arne a zo adarre war Enez ar Sent, an Enezenn C'hlas, Iwerzhon, bro bet ken reuzeudik kendirvi ar Vretoned. Ha dezhi bezañ pell diouzh tachennoù ar brezel, — hogen piv a zo pell, pa soñjer erfat ? — klask a raer hec'h emellout en tabut, er c'habaduilh a ra e reuz war ar bed.

Gouzout a reer an doareoù. Stad Dieub Eire, hejet ganti, ugent bloaz 'zo, mestroni ar Saozon, goude ur brezel taer ha strivoù pennek ha diehan, a zo bet skoulmet ganti darempredoù gant an holl gouarnamantoù all. Bez' o deus ar re-mañ eta kannaded ha konsuled e Dulenn (Dublin) hag e kêrioù bras ar Stad Dieub.

Abegiñ o deus graet Pennoù-Bras Washington ha Londrez e oa eus tiez-konsuled an Alamagn hag ar Japon gwir neizi spierien o steuiñ labour enep ar Saozon hag an Amerikaned. Goulennet o deus groñs ma vije sarret an tiez-se ha kaset kuit ar gannaded.

Nac'het he deus Iwerzhon plegañ d'ar seurt urzh. Embannet he deus, dre c'henou an Ao. de Valera, he Ministr bras, edo he mestrez nemeti, ha ne felle ket dezhi sevel a-du pe a-enep an eil re hag ar re all eus ar broioù e brezel, ha ne c'houlenne nemet peoc'h.

Un digarez eo bet ar respont-se d'ar Saozon, — ar vac'homerien a-viskoazh, — da glask gwaskañ a-nevez ar Stad Dieub, en ur droc'hañ he holl zarempredoù ouzh ar bed. Savet eo, avat, holl bobl Iwerzhon, a-du gant an Ao. de Valera, kouerien koulz ha tud kêr, sosialisted al « Labour Party », koulz hag an eskibien, ha, pezh a zo pouezusoc'h, enebourien politikel ar Ministr o-unan.

Ma ne vije bet en abadenn nemet ar Saozon, ne vije ket bet diaes ar gudenn da ziroueatlañ, forzh pegen galloudus eo ar re-mañ. Tognet e vijent bet ur wech ouzhpenn. O ger, avat, o deus lavaret ivez an Amerikaned. Ha petra 'oa, betek-hen, an Amerikaned, nemet

An Ao. Eamon de VALERA

kalonekañ, pinvidikañ hag efedusañ skoazellerien Iwerzhon en he stourm ouzh bro-Saoz ? Dre vilionoù e konter Iwerzhoniz er Stadoù-Unanet, ha ret e vije gouzout hag-eñ emañ ar re-se a-du gant an Ao. Roosevelt ha gant e venoz dedennañ o bro c'henidik er brezel.

Hogen da biv a dalvezfe o asant nemet d'ar Saozon ?...

Forzh penaos emañ Iwerzhon gaezh etre dent un durkez.

Brudet eo avat dre ar bed-holl kalonegezh Iwerzhoniz. Souezh e vefe e teufent da blegañ d'an Amerikaned zoken, daoust d'o mignoniezh. Re denn eo bet dezho kaout o frankiz, ha n'he foranint ket evit brasañ mat o enebour a-viskoazh, ar Saoz. Gouzout a raint he difenn gant o armoù, mar bez ret, evel ma rejont kel lies gwech en amzer dremenet.

Re a lorc'h buhezek a zo e kalon Iwerzhoniz evit plegañ da c'hourdrouz pe da daol.

♣

Lenn, war hor pevare pajenn, an danevell, skrivet gant hor c'henlabourer mat, Jord ar Mee, eus an emgann estlammus a rajont ouzh ar Saozon, da geñver gouelioù Pask ar bloavezh 1916. E-touez an emgannerien-se en em gave Eamon de Valera.

Komprenomp, neuze !

An Amzer o Tremen

✦ E bro-Verma (Birmani) eo kroget armeadoù ar Japon ha re an Indeziz dieub da arsailhañ an Indez. Treuzet o deus an harzoù, goude m'o devoe faezhet ar Saozon.

✦ Hervez ur ministr saoz, e Bengal, unan eus broioù an Indez, eo marv, ar goañv-mañ, 688.000 den gant an naon.

✦ Kendere'hel a ra ar c'hrogadoù etre ar Rused hag an Alamaned. E lec'h pe lec'h e teu ar Rused a-benn da doullañ linennoù o enebourien. Tapet o deus Proskourov hag un nebeut kerioù all en Ukrania. Evit ment war-raok, ne gemeront damant ebet gant o c'helloù.

✦ Kuit emañ penn-da-benn Saozon hag Amerikaned, er menez Cassino en despet d'o bombezadegoù, kanoliadegoù hag arsailhoù gant soudarded ha kirri-emgann.

✦ Da heul un emglev gant ar Rejant Horthy, soudarded brô-Alamagn o deus kemeret bro-Ungaria (Hongri) en o dalc'h.

BREZEL AR POST

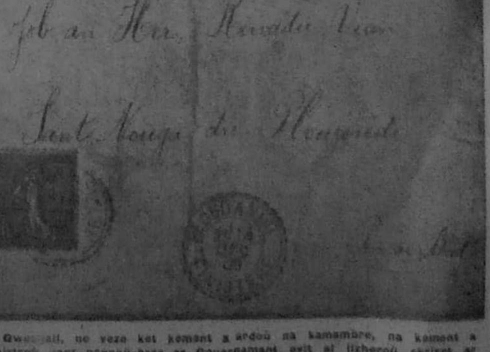

Gwe[illegible]ail, ne veze ket kement a ardoù na kamambre, na kement a chistreb gant pennoù-bras ar Gouarnamant evit al lizheroù skrivet ar chomlec'h warno e brezhoneg. Sell amañ unan, kaset ha degouezhet e... 1906 : ha paotr al lizheroù n'ea bet na dallet na trellet.

TROET DIWAR AR GALLEG...

PIV A ZO A-DU ? HA PIV A-ENEP ?

Daou respont all evit echuiñ evit mat

Plijadur a ra deomp anzav eo bet graet un degemer dreist d'an enklask digoret amañ war sujet an Troidigezhioù. Digouezhet eo ganeomp an niver bras a lizhiri, a bep korn a Vreizh ha diouzh lec'h all, respontoù an eil o kejañ gant re ar re all, hag o lavarout, evel Fañch Ar Falc'her, da skouer, eus M... (Kreisteiz Bro-C'hall) : « ...ret eo treiñ pep tra e-barzh e brezhoneg, ha pa ne vefe nemet da ziskouez ouzh ar vrezhonegerien pegement da zont d'ober gant ar galleg. »

Kement a blije an enklask, ma zo anezhañ klemm peogwir e oa bet klozet re abred. Kendec'hel a ra ar respontoù da zont.

Salokras, lennerien ger ! N'eo ket haionteiz evel a ra diuner deomp ; al lec'h, ne lavaromp ket. Re verr emaomp gant paper bujenn ar sizhun, ha kalz a skridoù all a gaser deomp, a rankomp o embann ivez.

Meskes tra, e lakaomp amañ, — evit ar wech diwezhañ, — daou lizher dibabet e-touez meur a hini, hag a glozo evit mat hon enklask diwar-benn an Troidigezhioù.

Leun a ran bep sizhun gant everh ar pennad-skrid « piv 'zo a-du ? piv 'zo a-enep ? » Bourruskenañ int. Pa soñjan el levezon dreist en deus bet war ar galleg, da skouer, ar skrivagner Amyot, a droas « Buhezioù an dud vrudet » diwar Plutark, eo ret din anzav e vefe mat treiñ oberoù bras al lennegezh estren e brezhoneg. Ur bern gerioù ha troioù-lavar a zo bet ijinet gant Amyot hag a zo deuet abaoe da vout ken boutin ha tra... Ar yezh a oa pinvidikoc'h ha gwevnoc'h goude. Mat e vefe, goude bout troet holl oberoù hor breudeur tramor, ken tost d'hor spered ha d'hor c'halon, treiñ oberoù bras a zo, hag a vije gouest da binvidikaat geriadur ha yezhadur hor yezh. Da gentañ e vefe ret embann evidomp ur Bibl Santel gant notennoù e-giz an amzer-vremañ. Ur vezh ruz eo pa n'hellomp ket magañ hor spered gant boued ar Skritur en ur brezhoneg yac'h ! Pegen talvoudus e vefe studiañ S. Tomaz Akwin pe Pascal e levrioù brezhonek ! hogen, ma n'hellomp ket c'hoazh soñjal en dra-se, daoust ha n'eus ket e Breizh ur mailh gouest gouest da fardañ deomp « Bukezioù an dud vrudet », pe « Don Kichot », ar « Mahabaratta », « ar Gomedienn Doueel » gant Dante, pe oberoù Kipling ? Troit ! troit atav ! dre forzh treiñ e teu ar rod da levnañ hag e tro gwelloc'h da c'houde ; e-giz-se e teuio hor brezhoneg ivez da dreiñ aesoc'h e genou ar hobl, pa gomzo diwar-benn traoù buhez an amzer-vremañ. Arabat ankounac'haat e vez taolet en ur c'horn ar benveg set er-maez a c'hiz hag e vez prenet un all klokoc'h.

Gwellaz Bernier, Lanal.

⁂

Eveljust, mat eo ober troidigezhioù a-ziwar ar yezhoù estren. Penaos ober anaoudegezh gant eneoù ar re 'rall, nemet dre o levrioù ? Ret eo eta treiñ e brezhoneg oberennoù — pennoberennoù kentoc'h — an estren.

Ha bout a zo pennoberennoù skrivet e pep yezh, e galleg zoken ! Arabat hen ankounac'haat. Mar deo ar C'hallaoued re dechet da skrivañ diwar-benn an doganed hag ar gisti, nen deo ket bet a viskoazh ur seurt !

Skrivet o deus traoù ag an dibab diwar-benn hor bro, « Peskelaerien an Island » da skouer. Hor beze! ur spered ledan ! Evit ar Gelted muc'h omp, ne dle tra denel ebet bezañ estren dimp. Ha kement-mañ nen deo ket skrivet gant un den e stripoù triliv...

Bremañ, evit ar pezh a sell ouzh an traoù skrivet e galleg gant brezhonegerion a-vihanik, n'on ket a-du — tamm ebet ! — gant tud 'zo.

« Ne oa ket ar c'hiz en o amzer » skrivañ e brezhoneg, emezoc'h. Hama ! mar deo ar c'hiz war-c'hoazh skrivañ e sinaeg e Breizh, hen heuliañ a reot, emichañs ! Karout e vro, karout yezh e vro, n'eo ket ur mod, e feson ebet.

N'em eus ket da varn ar re o deus skrivet e galleg. Tud vrudet int-i, ha me paotr dister. Kant vad o deus graet d'ar Vro ? Marteze. Daoust hag eo karout ur vezh, avat, bout hep fiziañs en he dazoned ?

Arabat larout dreist-holl « *ar benveg a vanke dezhe* ».

Se ne oa ket gwir en amzer Anatol Ar Braz ha Frederik ar Gwiader. Ar Gonideg en doa dija gouvelet ar benveg. An abad Herri, Kervarker, an Uhel, o doa e implijet hag o doa graet berzh zoken, e-touesk o c'henvroiz.

« Ar benveg a vanke dezhe ? » Daoust hag e vanke ar benveg-se e genou an danevellerion o deus roet da Anatol Ar Braz danvez e levr ? Meur a werh, ahendarall, e tiskleir ar skrivagner : « n'eus ket tu da dreiñ mat an dra-se e galleg ; kalz fromusoc'h eo e brezhoneg. »

Nag Ar Gwiader ? Na pet gwezh en deus eñ laret e garantez virvidik evit e yezh « mammel » ! Petra en deus graet eviti neoazh ? barzhonegoù e galleg ? Nebeut a dra...

Pegen bravoc'h, pegen glanoc'h eo evidomp. Breizhiz yaouank, skouer Aogust Brizeug ! Hemañ a dra sur en deus karet e vro hag e yezh, peogwir en deus mennet skrivañ e brezhoneg, daoust dezhañ bout galleger a-vihanik.

N'eo ket eñ, sur a-walc'h, hag en defe skrivet evel Ar Braz ar c'homzoù sot-se, kizellet bremañ er maen :

J'apprenais le français pour chanter la Bretagne.

« Deskiñ a raen ar galleg da ganañ Breizh. » (1).

Pa oan bihan em boa desket em skol gant ur skolaer kar-e-vro ar sonenn c'hallek-mañ :

Breizhiz a Vro-C'hall hag a Vro-Saoz,
Ankounac'haomp yezh an estren !
Etre breudeur, komzomp
Yezh ar Vrezhoned !

Ar ganenn-mañ a rae berzh... e galleg !... pezh a ziskouez dimp ne sante ket hon tadoù pegen lu e oant !

Nann ! ar vrezhonegerion o deus skrivet e galleg a gare o bro. O c'harantez, avat, a oa bihanoc'h eget an hon, an hon da chom dianav ha divrud.

Ankounac'haet o devoa un dra : pep tra veur er bed a vez savet gant merzherien dister. Ar foeterion-hent eo o deus gounezet emgann Ballon, evel m'hen disklerias Jakez Riou.

Sten Kidna, Bertelame.

(1) E-barzh porzh-c'hoari al lise e Sant-Brieg ec'h eus ur savadur maen en enor d'an Ao. Braz, ha skrivet eo warnañ ar werzhennoù-se. Evel-se e señj an estrañjourian o tremen dirak al lise n'eo ar brezhoneg nemet un trefoedach dister, peogwir e rank bugale Breizh deskiñ ur yezh estren a-benn meuliñ o Bro.

Mouezh hor re yaouank

MELKONI

Stlejet em eus va melkoni,
Pell diouzhit c'hoazh en devezh-mañ
Dougel em eus va dizudi
Hep dont a-benn d'e zisammañ.
Bet on-me, dizouezhet, o kantren,
En hent ken trist ha didudel,
En hent, diankel, va-unan-penn,
War-lerc'h va soñj em eus redet.

Em c'halon ez eus din ur gloaz
Donoc'h-donañ o tigeriñ.
Peur e c'hellin az kavout c'hoazh
A-hed red an amzerioù kriz?
Ne vin mui va spered goullo,
Bepred ennout e vatzoñjan.
A ! Ma ouezfen 'z afen diflo,
Dit a garan, dit a garan.

K. G., 28 C'hwevrer 1944.

ROAZHON-BREIZH

LUN 3 A VIZ EBREL
Breizh al Labour-Douar

19 e. — *En em aozañ da ober war-dro ar gwez avaloù*, — eil kaozeadenn (G.), gant Esnault.

19 e. 8. — *Lezennoù nevez*, — eil kaozeadenn (B.), gant Ar C'houer Kozh.

MEURZH 4 A VIZ EBREL
Evit Breizh-Uhel (G.)

18 e. 30. — *Morwreg ar Gonche Vras*, marvailh eus Breizh-Uhel, aozet evit ar radio gant Julieta Nizan ; sonerezh kempennet gant Andrev Vallée.

19 e. — *Deiziadur* Jakez Morvan.

19 e. 4. — *Plesis Siz*, studiadenn gant R. de Laigue.

MERC'HER 5 A VIZ EBREL
Yaouankiz Vreizh

19 e. — *Ur sell war ar sportoù gouñv* (B.), gant Ewan Kroezer.

19 e. 5. — *Abadennoù-sport an deizioù-mañ* (G.), gant Jorand.

19 e. 10. — *Kalonegezh ha fealded* (G.), gant Yann Faleg.

YAOU 6 A VIZ EBREL
Kardeur Breizh-Izel

19 e. — *Kentel vrezhoneg* Andrev Gelleg.

19 e. 10. — *Dre al levrioù hag ar c'helaouennoù*, gant Y. Drezen.

GWENER 7 A VIZ EBREL
Ar Vuhez Keltiek

19 e. — *Keleier eus ar Broioù Keltiek* (B.), gant Jord Ar Mee.

19 e. 8. — *Kanaouennoù Bro-Gembre* a) *Ret eo d'al labous nijal ;* b) *Al lochennig e-tal ar mor ;* komzoù brezhonek gant Roparz Hemon. Kempennet evit al laz-seniñ gant Andrev Vallée. Kanet gant Loeiza Beon ha Yann Dahouel.

SADORN 8 A VIZ EBREL

18 e. 30. — *Kan ha piano :* a) *Kanaouennoù*, savet gant Jef Penwenn, kanet gant Loeiza Beon ; b) *Pezhioù evit ar piano*, savet gant Jef Penwenn ha Paol Ar Flemm ; c'hoariet gant Jef Penwenn.

18 e. 45. — *Kardeur ar Vugale* (B.), aozet gant Mari Milin, gant skoazell ar c'haner Nog Kernoa.

19 e. — *Kardeur Framm Keltiek Breizh*, aozet gant Kevrenn an Ijinerezh : a) *Kaout tredan diwar nerzh al lanv* (G.), gant Philippe ; b) *Ar bezhin e Breizh* (B.) gant Herve Maze.

Frañsez DEBAUVAIS

(Kendalc'h ar bajenn 1)

Merzet en doa diouzhtu Fañch Debauvais ne vije aet da du ebet gant e vennadoù neveziñ Breizh, keit ha n'en dije ket bet en e zalc'h ar benveg, an alc'houez a ro dor digor en eneoù : ar brezhoneg.

P'hen anavezis — oc'h ober va amzer e oan, e Roazhon, — n'oa nemet c'hwezek pe seitek bloaz, ha krediñ a ra din on bet e vestr-skol kentañ war hor yezh. Skolaer divalav e oa ac'hanon, ha va skoliad souezhusañ penn kaver a welis biskoazh! Kavet hor let a welis biskoazh! Kavet hor boa an tu, memes tra, da sankañ gerioù ha frazennoù en e barzh, en ur zeskiñ dindan eñvor sonioù ha kanaouennoù eus levr Erwan Berthou : « Dre an Delenn hag ar C'horn-Boud ».

Dalc'hus, avat, er feur-se, evel evit pep tra, Fañch Debauvais, un nebeut bloavezhioù goude, a oa bet trec'h, ha dont a rae ar brezhoneg gantañ koulz ha ken flour ha gant ne vern piv a vro Gernev, Leon pe Dreger.

Dimezet, ne veze nemet brezhoneg gant e diegezh er gêr. Roet e veze zoken ar « vioc'h » d'ar paour kaezh penn hedro a rae gant ar galleg !...

Bez' em eus etre va daouarn studiadennoù poelladet pizh, — unan da skouer, diwar-benn bro-Lituania, unan all diwar-benn koll ha gounit an alamaneg e bro-Alamagn. — Skrivet int en ur brezhoneg eus ar c'hentañ, ha n'oufe den divinout int bet aozet gant ur Roazhonad ganet e-touez ar galleg.

Un den evel Debauvais en doa gwelet ha klevet kalz traoù, darempredet kalz tud etre ar re an disheñvelañ, gouzañvet kalz ha bet ivez, a drugarez Doue, levenezoù uhel. Amzer eo a rae diouer dezhañ. Panevet-se, emezañ, en dije skrivet e eñvorennoù : e brezhoneg, evel just, e oant da vezañ skrivet. Rak deut e oa ar brezhoneg da vezañ estreget ur benveg evitañ : yezh e galon e oa ivez.

Ra en do kavet amzer e-pad e gleñved diwezhañ da sevenin un darn eus e venoz. Kaerat testamant en do lezet gant e genvroiz !

Youenn DREZEN.

SKOL BLISTIN

ALI D'AR GERENT

SKOL BLISTIN. — ALI D'AR GERENT. — Ar gerent a vez o bugale e Skol Blistin a zo pedet da gas keloù d'ar rener an abretañ ar gwellañ da larout hag-eñ e chomo o bugale er skol ar bloaz a zeu pe get, evit gouzout aesoc'h a se pet skoliad kemer.

Goulennoù a zo bet kaset gant kerent all. Dezho d'o adneveziñ dre lizher en ur reiñ diskleriadurioù : oad ar bugel, skolioù darempredet, e anaoudegezh eus ar brezhoneg hag all... Hag eo c'hoantaet e chomje bloaz pe da beurechuiñ e studioù kentañ, ar pezh a vije ar gwellañ, evel just.

Skrivañ d'an Ao. Kerlann, bent Sant-Eflam, *Plistin* (Bro-Dreger).

NOTENN. — Niverenn kont-red ar skol a vez goulennet alies diganimp setu-hi amañ : M. J. Delalande-Kerlann, instituteur, route de St-Efflam, *Plestin-les-Grèves* (C.-du-Nord). C. C. Rennes 23854.

GINIVELEZH

Ganet eo, nevez 'zo, e Pouldahut, e ti hor c'heneil mat Andrev Gelleg, ur paotr bihan a zo lesanvet KONGAL.

Hor gourc'hemennoù d'an tad ha d'ar vamm, yec'hed ha buhez hir d'ar mabig !

Selaouit 'ta !

Etre daouarn aroutet-mat eo bet lakaet herezh an Ao. Yann-Vari Perrot. Lavaret hon deus dija e oa bet fiziet ar gelaouenn garet « Feiz ha Breiz » en Ao. Guivarc'h, den barrek, mar deus.

Setu ma klevomp eo fiziet kevredigezh veur ar « Bleun-Brug » en Ao. Chaloni Fave, rener Y. K. A. M. (Yaouankiz Kristen Ar Maezioù) eskopti Kemper ha Leon, ha brezhoneger eus an dibab.

Mat an traoù ! Hag hor c'hourc'hemennoù kalonekañ d'an Aotrounez Guivarc'h ha Fave.

Evit kaout eo ret goulenn

(Kendalc'h ar bajenn 1)

EVEL BREZHONED E TLEOMP KLEMM. Ar skingomz vrezhon a vez klevet e diavaez Breizh, barnet e vez Breizh hag ar Vrezhoned diouzh o abadennoù skingomz ha talvezout a reomp ouzhpenn ur c'hardeurig bemdez.

A-hend-all, abaoe pevar bloaz, e teu Bro-C'hall a-bezh du-mañ da glask skoueriou bevañ. A bep eil, o deus roet renerien Vro-C'hall da skouer d'an holl Frañsizien : tiegezhioù Breizh, labourerien-douar Vreizh, merdeidi Vreizh, artizaned Vreizh, karantez ar Vrezhoned evit o bro hag o hengounioù. E Bro-C'hall a-bezh e vez lavaret ez eo ar geltiegezh un elfenn a bouez evit adsavidigezh Bro-C'hall. Anavezet e vez dre-holl derez uhel ar sevenadurezh vrezhon.

Pebezh chañs evit ar Frañsizien, hep dezho mont da redek, klevout er gêr, mouezh an tiegezhioù brezhon, ar beizanted, ar verdeidi vrezhon ! Pebezh chañs evit Bro-C'hall a-bezh gallout sunañ dre ar skingomz elfennoù a geltiegezh a vann a bep tu diouzh pep tra vrezhon! N'eus nemet reiñ da ROAZHON - BREIZH amzer a-walc'h bemdez evit ober abadennoù niverus hag a bep seurt, hag aozañ anezhi diouzh ma vezo klevet e pep lec'h.

Skrivit 'ta hoc'h-unan ha lakait ho mignoned da skrivañ ul lizher da

KEVRENN AR SKINGOMZ (F. K. B.) *19, Str. ar Moneiz*, ROAZHON (Il.-ha-G.)

1) da c'houlenn ma vo klevet ROAZHON-BREIZH ;

2) da c'houlenn eurioù aesoc'h evit an darn vrasañ eus ar Vrezhoned ;

3) da c'houlenn abadennoù niverusoc'h hag hiroc'h ha da reiñ hoc'h ali war an abadennoù.

NIV. 35

BOUDIG AN AOD

gant Paol FEVAL

Aozet e brezhoneg gant Per DENEZ

« — Tri devezh », a glemmas Aobri.

« — D'an birañ. A ! e oan oc'h ankounac'haat da lavarout dit. Setu perak ez on skuizh : aet on, an noz-mañ, d'ober un droig-chase war an aod. »

« — A ! » eme Aobri o sevel e benn, « kredet en dos din klevout... »

« — Harzhadeg va chas ! » a droc'has Melear. « A ! gwir ziaouled ar chas-se ! Betek troad ar Menez int deut. Fenozh, da Vezelen eo o c'hasimp. »

Skrijañ a reas Aobri, met chom a reas dilavar.

« — A-hend-all », a gendalc'has Melear, « n'em eus ket ezhomm eus ar chas-se zoken. Anaout a ran unan am c'haso war-eeun, pa vennin, d'an toull ma skoach Morever. »

Poan en doa Aobri o tennañ war e alan.

« — Met se n'eo ket ar pep pouezusañ », a gendalc'has ar marc'heg. « Pezh a vennen lavarout dit eo penaos e rin da gaout dorn hor Rouanez koant. »

« — Dre nerzh ? »

« — Dre nerzh ! Foei ! kenderv Aobri, n'am anavezez ket. fidamdoustik! Setu 'ta ar yaouankizoù-se : gwallgas ar merc'hed a rafent ma ne vefent ket dirazo war o daoulin evel sklaved ! Ni, marc'heien, un doare all hon eus d'en em gemer, kenderv Aobri. »

Paouez a reas a gomz evit dirollañ da c'hoarzhin.

« — O ! o ! » a grias, « setu te o selaou da vat. « M'hen tou, ret din kaout fiziañs bras e morailhoù an Aotrou Yann Gono, priol menec'h Sant-Mikael, evit dibunañ evel-se va afer dre ar munud. Met, m'hen tou, kenderv Aobri, morse n'em eus gwelet iskisoc'h dremm eget da hini ; ur gwir blijadur eo sellout ouzhit. »

Tro ar prizoniad e voe krizañ e dal.

« — Arabat dit kounnariñ », a gendalc'has Melear. « Selaou, dihuedet e vi. Setu 'ta penaos e rin. Erruout a ran el lec'h ma skoach an Aotrou Huon A Vorever, va zad-kaer da zont, hag hen prizoniañ a ran en anv an dug, eñ e verc'h hag e vevelien, mar deus unan bennak gantañ, pezh n'eo ket sur-bras. O c'has a ran ganin. Selaou a rez, neketa ? En hent e tostaan dezhañ ha me da lavarout :

« — Aotrou marc'heg, ho mignon e voen-me. Hep mar, souezhet-bras oc'h bet ouzh va gwelout oc'h ober ur seurt labour. »

« Ne respont ket. Komz a ran adarre. Va c'has a ra da foar an diaoul.

« Gwelout a rez, kenderv, en o gwashañ e lakaan an traoù.

« Ha me ha lavarout neuze gant tristidigezh :

« — Fall hoc'h eus va barnet, Huon A Vorever. Kement tra a ris, evit ho mad e voe. Adal an eur gentañ, n'em eus bet ken soñj nemet ho saveteiñ, ha pa ve en ur arvariñ va buhez ! »

« Evel-just e tigor e zivskouarn rak, kerkent ha ma weler ur gudenn, e karer diouzhtu anaout he diskoulm.

« Me, e salud, avat, gant resped, hag e ran an neuz da bellaat.

« Neuze e lavar :

« — Chomit, n'ho komprenan ket. »

« Pe :

« — Diskleriit ho menoz. »

KELEIER EUS AR VRO

BRO-GERNEV

AR C'HASTELL-NEVEZ

DEUT EO AN AO. PREFED. — D'ar 14 a viz meurzh e teuas an Ao. Prefed er C'hastell-Nevez. Bodadeg a voe en ti-kêr. Eno edo ar maer, ar gouzulierien ha kouerien. Diskouezañ a reas an Ao. Prefed e c'hoant d'ober kavandenn gant an dud, en ur vont a ganton da ganton. Goulenn a reas ouzh al labourerien-douar chom hep bezañ ratouzed dirak « paotred ar c'hoadoù », o fistolenn goud alies. Pediñ a reas anezho da gentañ holl da reiñ bleud evit tud ar c'hêrioù. Ha ne dermas ket evit lavarout start ne vo ket mat c'hoari an asavandenn gentañ hag e vo ret d'an holl kodianañ gantañ.

DOUARNENEZ

AN TANGWALL WAR AN AOD. — Dimerc'her da noz, war-dro unnek eur eo kroget an tan-gwall e ti Mens, war an aod vihan. Ar vamm-gozh, na gouske ket mat, he deus klevet ar c'hentañ un tamm trouz bennak dindani. O krediñ e oa al laer en ti, he deus galvet he merc'h. Padal, an tan e oa. Hag en un taol krenn eo savet ar fulennoù o sklerijenniñ an oabl tro-dro, ken e seblante bezañ tour an iliz nevez evel un hinkintan skeudennet war an dremwel teñval. Ret eo bet d'an dud o chom eno lammat er-maez dre ar prenistri evit saveteiñ o buhez, ker buan e rae an tan e reuz, evel ma vije bet kroget e koad alumetez. Ar vamm-gozh he deus ranket en em deurel er-maez eus an trede pondalez war ur ballenn dalc'het ar pevar c'horn anezhi gant gwazed. Re bonner eo bet ar samm evito hag he deus stoket ar gozhiadez he fenn hag he bruched ouzh ar sol. Gloazet kalz eo bet.

Nebeut amzer war-lerc'h ne chome mui eus an ti nemet ur bern mein hag un dornad indu. Koazhet en un eur ar pezh o doa espernet a-hed ur vuhez tenn merc'hed hag o deus kollet dija er mor tad, gwaz... Tud 'zo emañ ar gwalleur bepred ouzh o skeiñ.

AET AR BAGOU D'AR MOR. — Aet eo ar bagoù d'ar mor gant ar brizhili bras. N'hellint ket er bloaz-mañ mont evel a-raok ar brezel war-du Iwerzhon. Tostoc'h ouzh an aod e rankint teurel o rouedoù. Pa lennor ar pennad-mañ e vo deut dija ar bagoù kentañ en aod. Spi hon eus e vo ganto bagadoù mat.

sel d'ar c'hlañvdi. E deiz kentañ labour e oa !

MARC'HAD KUZH. — D'an 9 a viz meurzh o deus archerion S. Yec'hann arrestet an Itr. Bouquin, eus S. Aleusir, ganti amanenn, kig moc'h ha tikedoù bara e-leizh.

KARR-DRE-DAN GWENED-S. BRIEG ne dremeno ket mui nemet teir gwezh bep sizhun. Evel-se ne vo mui nemet teir gwezh lizherioù ha gazetennoù. Nag un drister ! Tri deiz labour diwar seizh en devo bremañ an ti-post, al lun, ar yaou hag ar sadorn. Ar c'hazetennoù skrivet d'ar yaou e Roazhon n'erruint ken nemet ar sizhun war-lerc'h. Na kaeraat an traoù e Breizh !

BRO-WENED

BEGNEN

PARDON SANT LUBIN. — Bep bloaz d'ar 14 a viz meurzh en em gav pardon karter Tremen-el-Lann, pardon Sant Lubin e chapel Santez-Suzanna. Un nebeud a dud o deus heuliet an ofisoù. Setu aze ur pardon ken darempredet a-raok hag a ya da goll ivez...

TORRET E C'HAR. — War dachenn-labour heskennerezh kastell Kerwezhenneg, en deus an Ao. Giral torret e c'har. A-barzh bout gwelet gant an Ao. Laorañs eus Logunec'h ec'h eo bet ka-

Evit c'hoarzhin !

Prenet eo bet « beleien » digant ur varc'hadourez pesked eus Lokemo.
« — Belelen a vo da lein, bugale! »
« — Ma! » e respont unan, « ne rankimp ket mont d'ar c'hatekiz diriaou peogwir hon devo debret ar veleien! »

BRO-DREGER

LANUON

GOUEL SANT-JOZEB ER SKOLAJ. — Ken abred ha kan beure ar c'hilgi e tigoras kleier skañv Sant-Jozeb ar gouel, hor boa bet dija un tañva anezhañ en deiz-araok. E-kerz ur ganadeg renet ampart gant an Ao. beleg Gouriou e voe boemet hon diskouarn gant oberoù Rameau, Canteloube, Marc de Ranse hag an Ao. Guasdoue, prizonier c'hoazh, siwazh ! War un dro, hervez ur c'hustum diazezet mat e kinnigas ur skoliad eus ar c'hentañ klas betoù ar skolaj a-berzh d'an Ao. Pennrener ha d'an Ao. *Prefed*. Ur sell a reas war ar bloavezh tremenet o kas da soñj an darvoudoù laouen ha trist hag ar c'hañvoù zoken.

An Ao. Chaloni Cherdel, dec'h c'hoazh keoner war ar breudeurioriezh, hag bizle person Iliz-Veur Sant-Brieg a ganas an oferenn-bred hag a bregas. Ar « Skola » a ziskleas tonioù skañv ha *meurbet relijius* ar c'han gregorian : ar ubelvonezhelon dreist-holl a zenas brav ganto ar « C'hyrie ».

Goude merenn en em vodas e salan-abadennoù, adkavet evit an dervezh, ur yaouankiz drant ha laouen. E-pad ar pennad mat e felle d'ur strollad skolidi diduiñ o c'hamaladoù hag e gwirionez e teuas o zaol da vat. Bevañ a c'helljod ankenioù ur c'hanfard a glask tremen e amin ar vielerion kêri-dre-dan, ha fromoù ar soudarded a stourmas betek ar penn en emgann Waterloo, ha selaou hep rankout stonvañ an diskouarn (hep stagañ ar saout, a lavarfe ar mevel eus du-mañ!) sonerezh beson-kenañ ul jaz-seniñ savet buan ha buan.

Goude un tamm chan Sald-Seriam hor sebezas gant e droioù ouesk (ha n'eo ket anvet gant tod an « den kaoutchouk » !) ha Pipo hag Oskarima a reas dimp c'hoarzhin a-bouez penn gant farlukinerezhioù par da re farouelled ar sirkoù.

E-buiñ a reas Gouel hor Sant-Pazron gant bennozh ar Sakramant meulet ra vezo, graet en e enor, da c'houlenn c'hoazh ur wech digantañ kenderc'hel d'hor skoazellañ ha da reiñ dimp kalon da gas hon arv da benn daoust d'an amzerioù kriz ha trubuilhus ma vevomp.

SPORTOU AR SUL 19 MEURZH E LANUON. — BARC'HOARIADENN. — *Stad Lanuon (adstrollad) a c'hounez war Louaneg gant 3 evit 2*. — An taoldigoll a felle da Lanuoniz kaout adalek munutennoù kentañ ar c'hoari. Koulskoude e oa ar merk 1 da 1 hepken goude an hanterenn gentañ. Dek munutenn a-raok an dibenn e verkas Louaneg ur pall all. Met setu ar Stad o tihuniñ ha goude bezañ bet ar vell eus a-dreñv digant an Ec'hweder, e reas Gallou hag Ar C'houiz bep a hal. Barnadeg an Ao. Meleard a oa kentoc'h evit ar Stad.

Stad Lanuon ha Steredenn Sant-Brieg a ra ur genvezadenn a-rampo. — Chañs vras he deus bet ar « Steredenn » d'ober ur genvezadenn a-rampo gant ar Stad. E-kichen c'hoarierien paotred ar barrez n'hellas an diavaezidi nemet skeiñ ha botezañ : tree'h eta e oa ar re gentañ. Ar Stad 'a felle dezhañ sevel diwar al lamm en doa bet ar sul a-raok e kevezadeg diwezhañ an « Gib », ha meritout gounid a rae sur mat. Siwazh an arangerien n'ouvezjont ket a-walc'h kas o labour da benn. Holl c'hoarierien Lanuon en em zibabas mat gant « Steredenniz » met ur meneg ispisial a dleer d'an Hermitte.

Barnadeg reizh gant an Ao. Labeaumont.

Pell diouzh ar Vro

PARIS

E KER VREIZH. — D'ar sul 12 a viz meurzh en em vodas bezhonegerien Baris e Ker-Vreizh da 16 eur da selaou ar brezegenn graet gant an Ao. Fustec. Diwar-benn an doare-bevañ hag al labourioù e Breizh en amzer-dremenet eo e komzas. Ha da ziskleiñ penaos e veze aret an douar gant un arar skañv a-walc'h da gemiñ ha goude difoñset ha palet gant an dud a-raok hadañ an ed. Se na labour holl dud an tiegezhioù hag an amezeien; rak ar Vrezhoned en em gleve gwechall-gozh kerkoulz ha bremañ, ha bravoc'h martezy. Un tamm fest a veze evit echuiñ. Kenetrezo e raent al lindadeg ivez.

Pa veze deut poent da droc'hañ an ed en em voded adarre da vont kenoc'h gant al labour, hag a-raok dornañ e raed al leur-nevez, gant dañsoù; kanaouennoù, ha sistr da evañ evel ma kared.

Adalek Pask betek miz gwengolo e veze ar pardonioù o rea e lec'h pe lec'h, ha darempredet e vezent kalz muioc'h eget bremañ. Daoust d'al labourioù bezañ tenn ha poanius e veze hon tud-kozh ken laouen ha ni bremañ.

Plijet on bet o klevout an Ao. Fustec o kontañ dimp, e-touez meur a dra her plijus all, penaos e dad-kozh, na ouie ger gallek ebet, en devoa desket lenn brezhoneg en ur vesa; beleg ar barrez oc'h ober e dro a zastume pevar pe bemp mesaer war ribl un hent e-kreiz ar parkoù hag a zeske dezho lenn o yezh c'henidik.

Daoust hag ez eus bet kalz a veleien oc'h ober skol a seurt-se e Breizh ? Neuze e vije sklaer n'eo ket bet ijinet ar skol dindan an amzer gant ar C'hallaoued !

A. G.

Milinerien, kennenerien marichaled, h. a...

(Kendalc'h p. 1)

Pa vez houarnet ar c'harr. Er pod e leker ar gar. Ha kement ha gouzoul, c'hwi hag a zo fin, larit din 'ta : *Petra a zo taerañ tra a zo er bed ?* »

« — Se eo ? 'Vin ket paket ganit, va faotr bihan; an hini gaezh ne dapi ket berr... Rak klevet em eus digant va zud-you *n'ou ket taeroc'h evit roched ur miliner, rak bep mintin e pak ul laer*. »

« — Dres, moereb Maivon ! dont a ra brav ganeoc'h. Emaomp ganti gant seurt lavarioù : hor re gozh n'o doa ket amzer da zastum o zammig gouiziegezh e-barzh prezegennoù filozofik-meurbet; re verr eo ar vuhez; hag i da sevel neuze bommoù-lavar krenn ha sasun, a dremene (hag a dremen c'hoazh, a drugarez Doue), a rumm da rumm, a vestr da zeskard... »

« — ...Betek an diwezhañ micherour a-wechoù », eme Vaivon, « se a c'hoarvez, rak *diwezhañ meliner ' welis, a oa ouzh ar groug e Paris*. »

« — Che, va Doue, moereb Maivon, petra 'maoc'h o larout ! »

« — Ar wirionez, va niz, hervez :

Er c'hentañ poent e teu ar miliner,
A sav e diegezh diwar goust ar [c'houer;
O kas ar sac'had ed e kemer muzul [mat
Ha c'hoazh goude ar muzul mat
E kemer div pe deir bozad !

Kement-se em eus-me klevet e Santez-Anna digant ur Gwenedour... Ha ne vez ket laret gwelloc'h dumañ : *Ha pa raje 'r vilin mann nemet un dro grenn, eo sur ar miliner d'ober e grampouez'enn*, eme tud ar vro.

Setu penaos e vez gwisket o chupenn d'ar vilinerien ! Artizaned all, avat, a vez graet o stal dezho kenkoulz all, ar gemenerien dreist-holl. *Nav c'hemener a ya d'ober un den*, an holl her goar; *n'eo ket den mes kemener ha netra ken !* Moarvat, n'eo nemet gwarizi a-berzh ar re a zo o trevell a-lazh-korf dindan ar seizh avel tra m'emañ-eñ war e dorchenn, ya, met... *ar c'hemener, pa gouezh a-ziwar e dorchenn, a gouezh rag-eeun en ifern !* Gouzout a ra ar c'hemener holl geloù, holl vrudoù ar barrez, gwir pe... disgwir, rak *neb a lavar ur c'hemener a lavar ivez ur gaouier*. Marteze a-walc'h, hogen e lañchenn a zo lampr ha n'eus ket gwashoc'h egetañ da stlepel teodadoù ouzh unan bennak, hag abalamour da se e vez graet stad anezhañ : hanter ne deus ket anezhañ pa vez doare da vont da vazhvalaniñ ! Pa vez marv, avat, e tiskaner, disammet :

Ar c'hemener ne verit ket
Bout interet 'n douar benniget,
Interit-eñ er soulegezh,
Holl chas ar c'hanton war e lerc'h !

Hag ar marichal, « *krign-karn* », « *chaoker kaoc'h-houarn* »... Hag ar gwiader en e stern, « *vel an diaoul en ifern, oc'h ober tik-tak tik-tak, hag o tennañ, hag o lakat* »... Hag ar fornierien :

Ar miliner a laer bleud,
Ar gwiader a laer neud,
Ar fornierien a laer toaz,
Ar c'hemener krampouezh kras.

E-kreiz ar c'hoadoù ne vezer ket goudoroc'h :

Ar glaouer er c'hoajo'
Evel ar blei' a yud atô !

Ha c'hoazh :

Bontaouer-koad a ra bepred
Listri da gas tud da gac'het.

P'emaomp gant ar wiskerien-dreid, soñjomp emaomp en ur mare a gernez, pep tra oc'h ober diouer, — dres...

pa vez ker al ler
e c'hoarzh ar botaouer !

Ne c'hoarzho ket bepred, avat, pa vo kavet adarre elektrisite, mekanikoù ha mibien ar « prolo » gant kapitalisted Bata pe André, da lakaat o uzinoù bras da vont en dro goude evel kent...

C'hwi ' wel, lavaret e vez e begement da bep hini, ma teuanme da grediñ, micherourien gaezh. *N'eus kaeroc'h micher, sur-mat, Eget kanañ, ha c'hwitellat, Mont d'an noz da goueeratoat...* Da bakañ peseurt gedon, se a lavarin deoc'h marteze ur wech all !

G. B. K.

Piv a lakaas
ar c'horf marv
e koufr
ar c'harr-tan ?
evit hen gouzout lennit..
EN UR RAMBREAL
romant nevez
Y.-V. KERWERC'HEZ

Kredennou diboell Car 'hallaoued a-zivout Breizh

« Mojenn Artus (lenn : Arzhur) a zo froezh ar warizi vroadel. Ijinet eo bet an den-meur-se gant ar Saozon (*sic*) evit dreveziñ hor Charlez-Veur, hogen ur marmouziadur diampart n'eo ken. Brezelioù, taolioù-kaer, doareoù an dud, a zo heveleb kaer. Ar romantourion c'hall a ro da Charlez-Veur « *paladined* » da genseled; ar Saozon a ra anezho « *Marc'heion an Daol-Grenn* ». « *Durandal* », ar c'hleze benniget roet gant ar re gentañ d'o den meur (1), a zo evit an eil re « *Eskalibor* » (*sic*). Betek an dud disteroc'h a zo drevezet. Hini brudetañ ar baladined a zo gant hor harzhed Roland, niz Charlez-Veur; gant hor c'heveze-rion eo Gauvain (*sic*), niz Artus. Hag ar pezh a ziskouez kement-se splannoc'h c'hoazh : an daouzek « par » a zo lakaet gant ar Saozon da vont da gurunidigezh o Artus. »

(Tennet eus « *Encyclopédie théologique* » an Abad Migne; « *Geriadur ar skiantoù kuzh* », levrenn I, p. 125 (pennad « Artus »), 1841.)

1) Ar pezh n'eo ket gwir zoken, peogwir ez eo hini e niz Roland.

Ar Merour : Gw. BERTHOU
Ti-Moulerezh Kreiz Roazhon
Aotre P. C. 520

« Dezhañ da zibab etre an daou zoare.

« Hepdale, e tostaan adarre, doujus ha leun a vignoniezh.

« — Aotrou Huon, karout a ran ho merc'h... »

« — Ha neuze e tro kein, lampon ma 'z out », a droc'has Aobri.

« — Me 'gav din emañ ar gwir ganit » a respontas Melear sioul-tre. « Neuze e troio kein. N'on ket abafet gant se. Kenderc'hel a ran :

« — Hag e kred deoc'h, Aotrou, am eus gallet, gant ur seurt karantez em c'halon ?... »

« Rust-meurbet e troc'h ar gom din :

« — A-walc'h evel-se ! »

« Rak, kenderv Aobri, mont a raio e kounnar, sur a-walc'h.

« Neuze e c'harman-me :

« — A ! Aotrou Huon, ar gwir d'en em zifenn en deus da vihanañ an hini tamallet. Karout a ran ho merc'h. Neuze, sed hoc'h eus soñjet : bez' e fell d'ar marc'heg Melear va c'has da vourev an dug Frañsez ha goulenn goude dorn va merc'h evel gopr... »

« Ma c'hellan neuze skuilhañ un daeraouenn, va c'henderv Aobri, lavaret eo pep tra !

« Ma n'hellan ket, an neuz a rin da dorchañ va daoulagad, ha kenderc'hel gant karantez :

« — Siwazh, Aotrou Huon, faziañ a rit. Ne don nemet un denjentil paour, gwir eo, met ker balç'h hag hini ur roue eo va c'halon. M'am eus asantet redek war ho lerc'h, e oa evit na ve ket roet ar garg-se d'un all nebeutoc'h mignon deoc'h. Edo em soñj, en deiz kentañ evel hiziv, dont d'ho kaout ha lavarout deoc'h : « Emañ douar an Normandi amañ, dindan ho treid, Aotrou Huon; en ho frankiz emaoc'h. Doue r'ho kwardo... »

« — A! lampon milliget! » a grias Aobri, an dourc'hwez o pizenniñ war e dal.

« — Hag e karfes gwell ez afen d'e gas da vourev an dug Frañsez ? » a c'hodisas Melear.

« — En em gavout penn-ouzh-penn ganit, pep a gleze en hon dorn, sed a garfen, farouell ac'hanout! »

« — Ma kounnarez evel-se », a droc'has Melear en ur sevel, « dreist eo va menoz ha da vat e teuio. »

Sevel a reas Aobri ivez.

« — Ya, dreist eo da venoz », a vesteodas-eñ gant ar gounnar. « Marteze, da saveteiñ he zad, ec'h asanto Rouanez... »

« — En auv Sant Melear », a grias ar marc'heg, morse n'em eus bet kement a blijadur ouzh da selaou. War a seblant, em eus kavet va c'hreg. »

Birviñ a rae kalon Aobri gant an droug.

Melear a sellas outañ goapaus.

« — Ha bremañ », a gendalc'has, « n'em eus mui netra da lavarout dit, va c'henderv kaezh. Kenavo ! Bez fur hag habask ez toull. P'en em adwelimp, ez lakain d'ober anaoudegezh gant va gwreg. »

Ne voe mui ar paotr yaouank evit moustrañ pelloc'h war e gounnar.

Harpet e gein ouzh dor an toull-bac'h e c'harmas dievezh :

« — Fallakr ac'hanout ! Fallakr ! primoc'h eget na gred dit ec'h en em gavimp penn-ouzh-penn... ha pa zigori da c'henou da douellañ ar c'hozhiad mat hag e verc'h, e vo aze va c'hleze da sankañ dit da c'hevier ez peg ! »

« — A !... » eme Velear, o kilañ betek dindan ar prenestr.

Kerkent e teuas keuz da Aobri da vezañ distaget ar c'homzoù-se.

Re ziwezhat e oa.

« — Fidamdoustik ! » eme Velear, « traoù iskis a dremen amañ, a-hervez. »

(Da genderc'hel.)

HOR C'HONTADENN

Goll hag ar Vaouez Vras

Merc'h ur roue eus Bro-Hellaz a roas da c'houzout da Fionn e oa bras-meurbet brud ar Fianned hag e lavared ne oa ket gwelloc'h chaseourion egeto er bed, met klaoustre ma vefe-hi evit mont da Iwerzhon, ha sevel un ti eno eviti hep dezho gouzout tamm.

Adalek an deiz ma teuas ar c'helou-se betek enno, ken an deiz m'en em gavjont ganti, ne baouezjont ket a redek dre ar vro, o chas, o c'hon hag o levrini.

Hag an deiz-se edont en o c'havarez war benn moal ur run, hag ar chas war glask en traoñiennoù tro-war-dro, p'he gweljont en he sav dirazo a-greiz-holl ; ha duoc'h eget ar glaou duañ e oa un hanterenn eus he c'horf.

Tec'hout a reas, primoc'h eget ar falc'hun, hag an holl levrini war he lerc'h. Ha den ne ouezas e pelec'h edo aet kuit. Ken buan e redas-hi a-hed an deiz ma voe kollet ar chas, ha ki ebet ne zeuas en-dro nemet Bran, kiez Fionn, hag hi skuizh, faezh, divi.

Neuze e tegouezhas ar Vaouez Vras dirazo adarre, ha kaeroc'h maouez ne oa ket er bed. Hag en em lakaat da gaozeal ganto, ha pediñ Fionn hag e geneiled da zont da gouniañ en ti nevez he devoa savet eviti en Iwerzhon.

N'o doa ken ezhomm nemet asantiñ d'ar gouviadenn, rak marnaouiet e oant. Ha mont ganti, ha kavout prest ur pred dispar, kement tra a felle dezho kaout da zebriñ ha da evañ.

Pa voe paket koan ganto, e lavaras dezho ar Vaouez Vras e vije reizh ha mat ez afent da gousket. Int a respontas ya ez laouen, ma oa plas evito. Hag hi d'o c'has d'ur gambr e-lec'h ma oa bet prientet gweleoù eus an dibab. Pa voent kousket holl, ez eas da gaout Fionn, hag e c'houlennas outañ hag eñ a zimezje ganti.

Ha Fionn ha respont e timezje ganti, nemet e oa eureudet dija gant c'hoar Goll :

« — Ha ma 'z eurendan bremañ, e vimp lazhet hon-daou gant Goll. »

« — Pelec'h emañ Goll o chom ?» emezi.

« — Goll ? » eme Fionn ; « emañ o chom e Binedar, a-us da Zulenn, e tiwall ar porzh-mor. »

Hag ar Vaouez Vras da gemer diouzhtu penn he hent, tra ma kouezhe Fionn en ur c'housk pounner.

En ur dremen e-kichen ar Fianned, e soñjas e vefe gwell o liammañ, ha goude bezañ o staget ouzh ar peulioù gant kerdin du, ez eas davet Goll, o lezel ar Fianned dindan evezh he matezh, gant aon na deuje unan bennak d'o diliammañ.

Hi ha Goll a oa o vont d'en em gannañ, pa zihunas ar Fianned. Hag int a ouezas e oa krog an emgann hag edont aze liammet-mat.

Hag e lavaras Fionn dezho edo ar Vaouez Vras oc'h en em gannañ gant Goll evit e lazhañ. Neuze Konan a ouelas hag a glemmas rak breur dezhañ e oa Goll, hag aon en doa e vije lazhet hemañ gant ar vrezelourez. Ha Konan ha gourc'hemenn da Ziarmuid diskouezh d'ar vatezh e blustrennig.

Kerkent ha m'he doe gwelet plustrennig Diarmuid, e tiliammas ar vatezh ar Fianned. Ha kerkent ha ma voe diliammet Konan, e sailhas ouzh ar vatezh hag he lazhas. Ha diouzhtu goude e kemerjont holl penn o hent etrezek al lec'h ma oa Goll hag ar Vaouez Vras e barr o emgann.

Pa zegouezjont, ha ne oant ket bet pell o tont, en doa Goll bec'h bras da dennañ e anal, hag a boan ma edo bev c'hoazh.

Konan a oa gantañ lien-gouzoug ar vatezh en doa lazhet. Ha gant al lien-gouzoug-se e oa ur vertuz vurzhudus : lakaat a rae neb e zouge da welout an dud hag an traou aet diwelus dre nerzh ne vern peseurt strobinell.

Hag e welas Konan diouzhtu, dre c'halloud al lien-gouzoug, e oa peder maouez warn-ugent en-dro d'ar Vaouez Vras, ha gant pep hini anezho ur skoed-difenn didrec'hus, ha gwall daol ebet ne c'helle skeiñ outo.

Konan a ouezas en em silañ en o metou, hag o lazhañ. Pa voent marv, avat, edo Goll ken faezh, ma ne c'helle mui ober netra d'ar Vaouez Vras.

Hag Osgar neuze da c'houlenn gant Goll mont da ziskuizhañ, hag e lezel-eñ da vont d'en em gannañ en e lec'h. Goll avat a gavas mezhus lezel Osgar da vont da gemer e lec'h rak seizh gwec'h kreñvoc'h ha seizh gwec'h finoc'h e oa eget Osgar.

Ha Fionn neuze da c'houlenn gant Goll lezel Osgar da vont d'en em gannañ en e lec'h tra ma tiskuizhfe-eñ. War ali Fionn ec'h asantas Goll, hag e kouezhas diouzhtu en e c'hourvez, hag e lezas Osgar da vont.

Lazhet e voe ar Vaouez Vras gant Osgar diouzh ar c'hentañ krogad. Pa welas Goll en doa Osgar lazhet ar Vaouez Vras, e savas ennañ ur c'hounnar ruz, hag e savas da lazhañ Osgar, p'en doa hemañ graet gaou outañ o lazhañ hec'h enebourez en e lec'h.

Met komzoù diwezhañ ar Vaouez Vras a voe klevet anat ganto holl : « — Lezel ar ran an trec'h gant Goll, emezi, rak gwall skuizhet e oan bet gantañ a-raok stourm ouzh Osgar. »

Ha dre c'her ar Vaouez Vras e pardonas Goll da Osgar.

(Addisplegel gant G. B. K. diwar ar gontadenn iwerzhonat.)

(A-benn ar sizhun a zeu : « Kentañ brezel a c'hoarvezas en Iwerzhon »).

Nevez embannet :
Y.-F. KABA
TREMA AN HEOL O SEVEL
Priz : 26 lur
Skridoù Breizh, 35, rue Traverse, BREST

Ur bajenn eus Istor Republig Iwerzhon

EMGANNOU KÊR DULENN E PASK 1916

D'al lun, 24 a viz Ebrel 1916, diouzh ar mintin, e oa arme Iwerzhon oc'h en em vodañ e Dulenn (1). Kontañ a raed war 3.000 den, e Dulenn ha war Emzav Iwerzhon a-bezh. Dre ur fazi en urzhioù roet en derc'hent, 830 hepken a zo deut, ha Dulenn a rayo an Dispac'h, hec'h-unan.

Rannet e pemp strollad, arme Iwerzhon (nebeutoc'h eget 1.000 den en holl !) a gemer kêr Zulenn (400.000 a dud enni !) en he dalc'h. Unan eus ar strolladoù, 12 den, div blac'h en o zouez, a dag Kastell ar gouarnour saoz, mes sarret eo an norioù houarn, ha ne zeuont ket a-benn da vont e-barzh.

Da greisteiz, ur bagad all, 60 den, a ya e Ti-Bras ar Post. Riñset eo eus an dud a oa e-barzh, impljidi hag all, ha gedourion lakaet da herzel ouzh an arvesterion da zont re dost. Ur bagadig soudarded a zeu er-maez d'ober enor o armoù. Tri den a zeu er-maez ivez : Padrig Pearse, Jakez Conolly, ha Tomaz Clarke.

Pearse a lenn a vouezh uhel diwar ar baperenn en e zorn :

« POBLACHT NA H-EIREANN ! »
« GOUARNAMANT-GORTOZ REPUBLIG IWERZHON DA BOBL IWERZHON ! »

Ar selaouerion a selle, sabatuet, an eil re ouzh ar re all.

Republig Iwerzhon ?... Hep mar ebet, e teuyo ar bolised hep dale, d'ober o stal d'ar re-se.

Pearse a savas e vouezh :

« Iwerzhoniz hag Iwerzhonadezed ! En anv Doue hag en anv ar rummadoù tremenet a ro dezhi hengounioù ur vroad, Iwerzhon, dre hor mouezh, a c'halv he bugale davet he banniel, hag a sko evit he frankiz...

« ...Embann a reomp gwir pobl Iwerzhon da vezañ mestrez en he bro ha da aozañ hec'h amzer da zont hervez he youl, he gwir d'ur galloud-dreist ha didorrus. Evit d'ar gwir-se bezañ bet skrapet, e-pad hir amzer, gant ur bobl hag ur gouarnamant estren, n'eo ket torret, ha ne c'hell bezañ torret nemet dre zrastañ pobl Iwerzhon a-bezh...

« ...En abeg d'ar gwir-se, e kemeromp an armoù, ur wech all, evit hen difenn, hag embann a reomp Republig Iwerzhon evel ur Stad dizhaol ha diere, ha gouestlañ a reomp hor buhezioù ha buhezioù hor c'heneiled d'he difenn, d'he harpañ ha d'he brudañ e-touez ar pobloù...

« ...Keit ha n'o devo ket hon armoù roet tu dimp da sevel ur Gouarnamant dilennet gant holl wazed ha merc'hed Iwerzhon, e vo meret an holl aferioù a sell ouzh ar Republig, gant ar Gouarnamant-gortoz embannet amañ.

« Lakaat a reomp Republig Iwerzhon dindan warez Doue Holl-C'halloudus. E bediñ a reomp da vennigañ hon armoù ; pediñ a reomp evit ma ne vo dizenoret gant hini ebet ac'hanomp hor pal uhel dre laoskentez, didruez pe breizherezh. En eur-dreist ma vevomp bremañ, e rank pobl Iwerzhon, dre he c'halonegezh hag hec'h emroustted da vad an holl, en em ziskouez dellezek eus ar Blanedenn holl-skedus a zo dirazi... »

Stlakal a reas a-us d'an Ti-Post banniel gwer, gwenn hag orañjez ar Republig. Embannet eo Republig Iwerzhon dirak ar bed.

E ruioù Dulenn, poliser ebet, soudard saoz ebet. Diouzh ar mintin e oa bet tennet div wech war soudarded ar roue, ha dastumet int holl en o c'hazarnioù.

N'o deus ket gallet soudarded ar Republig kemer en o dalc'h Burevioù-Kreiz ar Pellgomz (pe telefon), hag implij founnus a ra ar Saozon eus ar pellgomzer. E-pad an noz, e tegouezh e Dulenn rejimantoù saoz a bep lec'h.

D'ar meurzh, e tegas ar Saozon soudarded e kêr : soudarded war droad, soudarded war varc'h, kanolioù. Ne vezont ket diskouezet c'hoazh, mes soudarded a zo e pep lec'h, ha bodet eo an ofisourien saoz, o studiañ penaos tagañ.

D'ar merc'her vintin, e krog ar Saozon da ganoliata Liberty-Hall, ti sindikadoù Dulenn. N'eus den ebet e-barzh, mes kasoni o deus ar Saozon ouzh sindikadoù Dulenn, o deus savet Arme Tud-Kêr, anezhi mell-kein an dispac'h. Distrujet eo Liberty-Hall. N'eo nemet-diouzh an endervezh e verzas ar Saozon e oa an Ti-Post penngarter Iwerzhoniz ha kregiñ a reont da dennañ warnañ e-pad an noz a-bezh.

D'ar yaou vintin e kendalc'h c'hoazh ar ganoliadeg gant bolidi-entanañ. N'eo ket war an Ti-Post hepken, mes ivez war an holl straedoù tro-war-dro. Tan dre-holl : O'Connell Street, Lower Abbey Street, Prince's Street a zo tangwallet, hag o tivogediñ koumoul du.

Bep an amzer, e red bagadoù saoz da dagañ Iwerzhoniz ; soudarded Iwerzhon, avat, kuzhet a-dreñv ar bardelloù savet ganto, war c'hed a-dreñv ar prenestroù hag an norioù sparlet, a denn disehan, ha soudarded ar roue a zo ret dezho kilañ pep gwech.

Jakez Conolly, gloazet, a gendalc'h da ren war ar labourioù difenn.

Emgann taer a zo ivez war un dachenn all eus kêr. Abaoe al lun, emañ Ti Clamwilliam e dalc'h 7 soudard Iwerzhon, ha Milin Voland, e-tal kichen, e dalc'h 2 Iwerzhonad. D'al lun, netra ; d'ar meurzh, netra. D'ar merc'her, goude lein, soudarded diskuizh o paouez emgavout eus bro-Saoz, a dremen dirak an ti ; leun eo ar ru anezho, tremen a reont dichan, ur mor kaki. Da deir eur, e krog an 9 Iwerzhonad da dennañ, hag, e-pad c'hwec'h eurvezh, bagad goude bagad, e tag ar Saozon disehan. Degaset eo ur pezh-kanol, ha bombezet eo founnus Ti Clamwilliam, ha taget adarre. En em gannañ a raer eus ur estaj d'an hini all, eus ur gambr d'an hini all. A-benn ar fin, emañ ar Saozon mistri war an dismantroù... ha war bemp korf marv. Ar pevar soudard all, gloazet hepken a zo deut a-benn da dec'hout.

D'ar gwener, e-pad an deiz, e stourm disehan Iwerzhoniz an Ti-Post evit klask terriñ ar c'helc'h dir ha tan a zo ouzh o stardañ. Ne zeuont ket a-benn. — Tregont Iwerzhonad a zo 4.000 Saoz ouz o seizizañ ! — E-pad an deiz, e-pad an noz, e-pad ar mintinvezh a-bezh eus ar sadorn, e kendalc'h an emgann.

D'ar sadorn goude lein, e ra Padrig Pearse e vennoz en em zaskoriñ « evit mirout na vo lazhet hep ezhomm ur bern tud dizarm. »

Goude seizh devezh ha c'hwec'h nozvezh emgann ramzel ur mil a Iwerzhoniz ouzh galloud Impalaeriezh bro-Saoz a-bezh, goude emaberz ur miliad goured, e oa faezet, diskaret, steuziet Republig Iwerzhon...

...Nann ! Trec'h e oa Republig Iwerzhon ! Dihunet, skourjezet e oa bet, diwar neuze, emskiant vroadel holl Iwerzhoniz ar bed !

Jord Ar Mer.

(1) Stad dieub Iwerzhon (pe Irland) a vez graet anezhi « Eire » er paperioù-stad. Mirout a reomp dezhi, evelkent, an anv brezhonek kustum, « Iwerzhon ». Ober a raer ivez eus ar gêr-benn, (« Dublin » ar Saozon), Baile Atha Cliath, a zo unan eus hec'h anvioù kozh. Ober a reomp gant an hini all, ker keltiek, « Dulenn », a vez skrivet en iwerzhoneg, « Dubh Linn », da lavarout eo al « Lenn Du. »

GOULENNIT !
Traoniennoù ha Kaniennoù-mor
gant
Lan DEVENNEG
Priz : 50 lur
SKRIDOU BREIZH, BREST
35, STRAED TRAVERSE

Nevez voulet
KORF AN DEN
gant P. DENEZ
Priz : 21 lur
SKRIDOU BREIZH, BREST
35, STRAED TRAVERSE

TALVOUDEGEZH PORZHIOU BREIZH

gant Geltaz KOUNAER

Aodoù Breizh a zo anezho pennskouer aodoù menezioù eus an henoadvezh kelc'hiet gant ar mor : traoniennoù ar stêrioù a zo deut da aberioù, an torgennoù da inizi pe da vegoù-douar. Paot emañ ar skosellioù, an aodoù hag an enezennoùigoù, ken e hañvalont bezañ bet graet a-ratozh da reiñ goudor d'ar bagoù bihan.

Kement-se avat n'eo ket a-walc'h d'ur vro da gaout bagoù-pesketa e-leizh. Donezonet eo bet hor bro gant an natur koulskoude, peogwir emañ tostik-tost ouzh baz peskedus Mor Breizh, en em astenn adal Bro-Spagn betek Iwerzhon, broioù e-touez ar apletusañ a zo er bed. Tostoc'h eo aodoù ar C'hreisteiz eget re an Hanternoz ; abalamour da se e kaver an darn vrasañ eus hor porzhioù etre Kameled hag ar Groazig.

Eus Binig da Redon

Porzhioù an Hanternoz a zo bet mat-kenañ en o stal p'edo ar morueta en e vrud, rak tostoc'h emaint ouzh an Island ha gourdon e oa o martoloded da vont di. Binig a oa war-dro 1850 ar porzh-paramanter brasañ evit ar morueta, ha Pempoull porzh bras Islandiz. Er C'hreisteiz eo koulskoude e kaver porzhioù brudetañ an amzer-vremañ ha moarvat an amzer da zont. Lod anezho o deus kavet o brud pa voe savet hentoù-houarn ma c'hellas ar pesked bezañ kaset drezo d'ar c'hêrioù bras pellañ : Kameled a zeuas emberr da vout ar porzh brasañ evit al legestreta, Douarnenez evit ar sardineta hag ar rouederion, Konk-Kernev evit an toneta, ha Kiberen, daoust dezhañ bout un tammig en distro, a gevezatae ouzh Douarnenez evit ar sardin. Kalz a zo da ober evit gwellaat hor porzhioù bihan, pe evit o stummañ hervez giz an amzer vremañ ; lod n'int ket goudor a-walc'h : Kiberen da skouer a zo digor d'an avel gornok, hag emañ Mulgul an Iniel ouzh e stankañ.

Tra ma kreske hor porzhioù-pesketa dre levezon an hent-houarn, e oa diskaret lod eus hor porzhioù-kenwerzh a-zevri-kaer en hevelep mare. Porzhioù ' zo o doa graet berzh abalamour ma c'helle marc'hadourezhioù broioù tramor mont donoc'h e gourenez Vreizh. n'eo ket ken nes-se da dreuziñ e gwirionez. Aesoc'h e oa ivez kas edeier ha linachoù ar vro d'ar porzhioù savet war benn an aberioù evel Pontrev, Landreger, Landerne, Kemper, an Alre, Gwened ha Redon. Klasket e voe war-dro dibenn ar c'hantved diwezhañ o saveteiñ dre forzh sevel savadurioù nevez, lennoù-porzh kloz evit ma c'helife al listri houarn bras porzhiañ : hini Redon a voe savet e 1855, hini al Lege en 1878. Poan gollet. Unan bennak a gavas peadra da advevañ gant ar glaou evel al Lege, Pempoull, Lannuon, Kemper.

Sant-Malo

Ar vrud a yeas muioc'h mui gant ar porzhioù bras a oa o savadurioù diouzh ment listri bras an amzer bremañ. Sant-Malo da skouer en Hanternoz, anezhañ porzh brasañ Breizh goude an Naoued ea XVIvet kantved, brudet gant e varc'hadourion hardiz, e gourserion disaouzan ha paotred an Douar-Nevez. Darbet e voe dezhañ koulskoude mont da netra e-doug ar c'hantved tremenet : echu e oa an amzer ma c'helle al listri dont war ar sec'h ha mat pell ' zo. Ret e voe ober e 1885 gant ul lenn-borzh kloz. Ar porzh tostañ ouzh Bro-Saoz a gavas e vrud en-dro eta, dreist-holl pa c'hellas goude ar brezel bras kas glaou ar Saozon d'ar pevar avel hag ermaeziañ legumajoù e bastell-vro. Daoust d'e lec'hiadur eo dister e-keñver porzh bras ar gwalarn gant e zek kant mil tonennad. Brest.

Brest

Hemañ a zo, goude Sant-Nazer, yaouankañ porzh Breizh. Dister e chomas ken na zeuas da vezañ brasañ porzh-brezel ar C'huzh-heol dindan levezon Richelieu e 1631. Dispar eo e lec'hiadur, rag-enep da Vro-Saoz ha da hent al listri o verdeiñ war-du Europa. Dambrest goude e voe arsanailh brasañ Bro-C'hall, ha ne baouezas ket a vezañ. Evel porzh marc'hadourezh eo yaouankoc'h c'hoazh ; n'eo ket ur souezh, rak graet eo bet a-ratozh evit listri-brezel gant e vulgul strizh, dezhañ triwec'h kant metrad digor hepken, e lenn-vor goudor hogen en distro diouzh ar peurrest eus ar vro. E 1859 nemetken e voe kleuziet al lennoù-porzh e fank ouf Porzhstrein, leurioù a voe gounezet evit an entrepaozioù dre forzh kleuziañ ar roc'h hag atredañ ; ret e voe kleuziañ ivez da sevel hentoù betek ti an hent-houarn, ha re strizh eo koulskoude.

(Da genderc'hel.)

(Displeget e Roazhon-Breizh, e-pad Kardeur ar Framm Keltiek, d'an 9 a viz Meurzh 1944.)